

Policy för jämlik hälsa och social hållbarhet

Antagen av Knivsta kommunfullmäktige
2021-06-09

Dokumenttyp:	Policy
Diarienummer:	KS-2021/136
Beslutande nämnd:	Kommunfullmäktige
Beslutsdatum:	2021-06-09
Giltighetstid:	Tills vidare
Aktualitetsprövning:	2024
Dokumentansvarig:	Kanslichef/chef kommunledningskontoret

1. Syfte och bakgrund

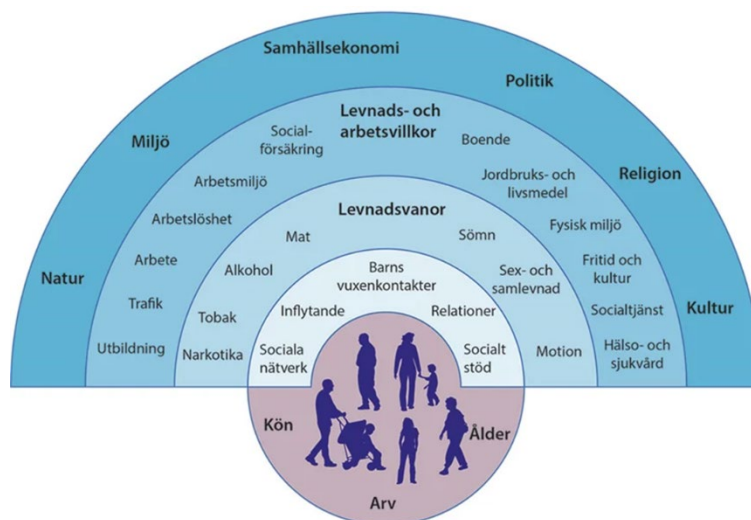
Knivsta kommuns policy för jämlik hälsa och social hållbarhet är ett vägledande förhållningssätt för Knivsta kommun och ska utgöra ramverk för ökad integrering av den sociala hållbarhetsdimensionen i kommunens verksamheter.

Policyn är en del av arbetet med att förverkliga Vision 2025 Knivsta – där framtiden bor, befästa Knivsta som en föregångskommun för det hållbara samhället och nå målen i den regionala utvecklingsstrategin för Uppsala län och Agenda 2030.

”Social hållbarhet innebär ett jämställt och jämlikt samhälle där människor lever ett gott liv med god hälsa, utan orättfärdiga skillnader. Ett samhälle med hög tolerans där människors likvärdighet står i centrum, vilket kräver att människor känner tillit och förtroende för varandra och är delaktiga i samhällsutvecklingen.” (Sveriges kommuner och regioner, SKR)

Ett socialt hållbart samhälle innebär ett samhälle där mänskliga rättigheter respekteras och inga grupper diskrimineras eller missgynnas. Att främja hälsa och minska skillnader i hälsa är kostnadseffektivt och ett sätt att hushålla med samhällets resurser, såtillvida är det också nära sammanvävt med ekonomisk hållbarhet.

Hälsan kan beskrivas i flera dimensioner; fysisk, psykisk, social, emotionell och existentiell hälsa. Hälsa är inte detsamma som enbart frånvaro av sjukdom.

Figur 1. Hälsans bestämningfaktorer, fritt från Dahlgren & Whitehead 1991

Hälsa är en produkt av ett livslångt samspel mellan flera faktorer som kön, ålder och genetiskt arv, socialt sammanhang, levnadsvanor, sysselsättning, miljön och samhällsstrukturen där vi bor och samhällsekonomin i stort, se figur 1. Samspelet börjar redan i fosterstadiet och fortsätter genom hela livet och har betydelse även för kommande generationer. En hållbar utveckling tillgodoser invånarnas behov idag utan att äventyra kommande generationers möjligheter. För

socialt hållbar utveckling krävs inte bara ett fokus på ”här och nu”, det krävs ett fokus på individers hela livshistoria och även på betydelsen för de kommande generationernas hälsa och livsvillkor.

Med ojämlikhet i hälsa menas orättfärdiga skillnader som går att undvika och där det inte finns biologiska eller psykologiska orsaker bakom. Snarare beror skillnaden på olika förutsättningar och livsvillkor under livet som i sin tur ger olika tillgång till resurser. Det kan handla om tillgång till ekonomiska, såväl som sociala eller kunskapsmässiga, resurser. Ojämlikhet i hälsa uppkommer genom systematiska ojämlikheter i resurser och handlingsutrymme mellan olika grupper i samhället. För att uppnå jämlikhet krävs att samhällets aktörer kompletterar och adderar resurser genom behovsanpassade insatser när de egna resurserna inte räcker till.

En utgångspunkt för Knivsta kommuns arbete med jämlik hälsa och social hållbarhet är det nationella övergripande folkhälsomålet ”Skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation”. Samma inriktning gäller även internationellt där FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, FN:s globala hållbarhetsmål och Agenda 2030 är vägledande dokument. På nationell nivå är bland annat ”Nästa steg på vägen mot en mer jämlik hälsa (SOU 2017/47)” och ”Handlingsplan Agenda 2030 2018-2020” viktiga för arbetet.

Båda rapporterna betonar att ett jämställt och jämlikt samhälle är en förutsättning för social hållbarhet. Båda lyfter fram det nödvändiga i tvärsektorielt arbete och att sektorsövergripande ledning och styrning är en förutsättning. För Knivsta innebär det ett gemensamt arbete inom alla verksamhetsområden.

På regional nivå är ”Regional utvecklingsstrategi” kommunernas och Region Uppsalas gemensamma strategi. I en hållbart växande och nyskapande region för alla, ska invånarna kunna leva ett gott liv. Knivsta deltar aktivt i skapandet av en region där alla medborgare ska kunna leva ett gott liv.

2. Policy för jämlik hälsa och social hållbarhet

Knivsta kommun är en kommun som växer, med både nya medborgare, infrastruktur, bostäder och kommunal service. För att skapa attraktionskraft för boende och befästa Knivsta som en föregångskommun för det hållbara samhället är en socialt gynnsam och stabil miljö viktiga förutsättningar. En god och jämlikt fördelad hälsa tyder på ett välfungerande och socialt hållbart samhälle.

Policy för jämlik hälsa och social hållbarhet beskriver ett önskvärt tillstånd för Knivsta kommun. Ett socialt hållbart Knivsta är ett öppet, inkluderande och jämlikt samhälle som visar

aktning för alla människors¹ värdighet och rättigheter. I Knivsta har alla medborgare, nya som gamla, möjlighet att mötas och vara delaktiga i samhällsutvecklingen och i arbetslivet. I Knivsta har alla medborgare möjlighet att själva utöva kulturell verksamhet och ta del av ett kulturellt utbud. Kommunens verksamheter arbetar med tydlighet, engagemang och delaktighet samt ett kreativt förhållningssätt som bidrar till tillit, dialog och dynamisk samhällsutveckling.

Policyn pekar ut fyra viktiga målområden som beskriver ett önskat tillstånd för när Knivsta kommun planerar, verkar och bidrar till samhälleliga förutsättningar för jämlik hälsa och social hållbarhet. Koppling till de globala målen för hållbar utveckling visas.

2.1 Målområden

I ett socialt hållbart Knivsta skapar kommunen förutsättningar för:

2.1.1 Delaktighet, inflytande och egenmakt

I Knivsta skapar tillgång till god utbildning, sociala nätverk och mötesplatser möjligheter till delaktighet, engagemang och handlingskraft. Målområdet innebär att i Knivsta kommun:

- ser vi bildning som en grundläggande faktor för egenmakt², självständighet och delaktighet i samhället.
- verkar vi för att alla¹ ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv genom möjligheter till bland annat sysselsättning, egen försörjning och inflytande.
- verkar vi särskilt för att göra mötesplatser tillgängliga för individer och grupper som ofta i lägre utsträckning än andra har möjlighet till delaktighet och inflytande, där ett rikt kulturutbud har utrymme att blomstra.

2.1.2 Goda och trygga boende,- och närmiljöer

I Knivsta främjar tillgång och tillgänglighet till hälsofrämjande bostads-, boende- och utemiljöer den sociala sammanhållningen och tryggheten i samhället. Målområdet innebär att i Knivsta kommun:

- främjar vi inkludering och god tillgänglighet, så att alla ska kunna vistas i sin boende- och närmiljö på lika villkor, medan diskriminering och annan kränkande behandling, samt hot och våld förebyggs och motverkas.

¹ I enlighet med diskrimineringsgrunderna: kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder. Lokalt tillägg: andra påverkbara orättfärdiga omständigheter som gäller den enskilde.

² Självbestämmande, kontroll och inflytande över sitt liv. Exempelvis makt över personliga, socioekonomiska och miljörelaterade faktorer som påverkar hälsan. Se mer under rubrik 5. *Ord och begrepp i policyn.*

- använder vi samhällsplanering för att skapa fysiska miljöer som är välkomnande och som uppmuntrar till utevistelse och fysisk aktivitet.
- främjar vi hållbara bostadsområden och tillgång till goda och ekonomiskt överkomliga bostäder. Boendesegregation samt exponering av hälsoskadliga miljöer motverkas.

2.1.3 En bra start i livet

I Knivsta ges alla möjlighet till en bra start i livet och en barndom präglad av hälsa, trygghet, kunskap och gemenskap. Målområdet innebär att i Knivsta kommun:

- bidrar vi till barns tidiga utveckling av fysisk och emotionell hälsa, kreativitet och självbestämmande och på att främja barns kognitiva, språkliga och sociala förmågor.
- prioriterar vi grupper med särskilda behov³ och vi planerar förebyggande och hälsofrämjande insatser utifrån ett jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv.
- uppmuntrar vi till gränsöverskridande samverkan mellan olika aktörer för att uppnå en helhetssyn kring barn och unga i kommunen.

2.1.4 Goda levnadsvanor

I Knivsta tar vi tillvara medborgares kraft och vilja till förändring och underlättar för medborgare att ta ansvar för sin hälsa. Målområdet innebär att i Knivsta kommun:

- planerar vi utemiljöer så att de kan påverka människors hälsorelaterade levnadsvanor i positiv riktning.
- ökar vi tillgänglighet till hälsofrämjande aktiviteter och motverkar ett hälsoskadligt levnadssätt, där målet är ett drogfritt samhälle
- samverkar vi med den ideella sektorn i hälsofrämjande syfte.

³ I enlighet med diskrimineringsgrunderna: kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder. Lokalt tillägg: andra påverkbara orättfärdiga omständigheter som gäller den enskilde. Det innebär barn, unga och föräldrar som är nyanlända, finns i ekonomiskt svaga hushåll, tillhör en nationell minoritet, hbtq-grupperna eller har funktionsnedsättningar.

3. Ansvar, spridning och uppföljning

Kommunens samlade verksamheter bidrar till en hållbar utveckling. För att uppnå syftet med ramverket ska organisationens strategiska styrdokument utarbetas/revideras/omprövas i linje med denna policy. Dessa styrdokument ska bygga på en analys av tillgängligt nuläge, vilka frågor som är prioriterade för Knivsta kommun och vilka åtgärder som ger störst måluppfyllelse utifrån de tre hållbarhetsdimensionerna.

Kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige äger policyn för jämlik hälsa och social hållbarhet. Policyn aktualitetsprövas en gång per mandatperiod.

Uppföljning

Policyn följs upp med hjälp av offentlig statistik och folkhälsoundersökningarna Liv och hälsa och Liv och hälsa ung.

4. Gällande lagstiftning och relaterade dokument

Det finns flera olika lagar som påverkar de samhälleliga förutsättningarna för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen. I regeringsformen 1kap. 2§ står det: ”den enskildes personliga, ekonomiska och kulturella välfärd ska vara grundläggande mål för den offentliga verksamheten. Särskilt ska det allmänna trygga rätten till arbete, bostad och utbildning samt verka för social omsorg och trygghet och för goda förutsättningar för hälsa”. Detta återspeglas i flera lagar och styrdokument som har betydelse för hälsa och jämlika villkor och för folkhälsoarbetet:

- Alkohollagen (2010:1622)
- Arbetsmiljölagen (1977:1160)
- Diskrimineringslagen (2008:567)
- Hälsa- och sjukvårdslagen (2017:30, HSL)
- Kommunallagen (2017:725)
- Lagen om stöd och service för vissa funktionshindrade (1993:387, LSS)
- Lag (2018:2088) om tobak och liknande produkter
- Livsmedelslagen (2006:804)
- Miljöbalken (1998:808)
- Plan- och bygglagen (2010:900)
- Skollagen (2010:800)
- Socialtjänstlagen (2001:453, SoL)

- Bruntlandskommissionens rapport Our common future
- Handlingsplan Agenda 2030 2018-2020

- Kommissionen för jämlik hälsa, Nästa steg på vägen mot en mer jämlik hälsa (SOU 2017/47)
- De nationella friluftslivsmålen
- De nationella miljö kvalitetsmålen
- EU:s folkhälsoprogram 2014-2020
- FN:s deklaration om mänskliga rättigheter
- FN:s globala mål för hållbar utveckling, Agenda 2030
- FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor
- FN:s konvention om barnets rättigheter
- FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter
- FN:s konvention om mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättningar
- Regeringens proposition 2017/18:249 god och jämlik hälsa – en utvecklad folkhälsopolitik

5. Ord och begrepp i policyn

DELAKTIGHET innebär en individs frivilliga och aktiva bidrag till en kollektiv process som han eller hon upplever som angelägen och meningsfull för sig själv och andra. Begreppet delaktighet används i betydelsen "att vara en del av", vilket omfattar mer än till exempel enbart inflytande. Delaktighet har även innebörden av att höra till, både i betydelsen av en egenupplevd känsla och att faktiskt ges förutsättningar till att finnas med i samma aktiviteter som andra i gruppen.

DISKRIMINERING innebär att en människa obefogat har behandlats sämre än en annan människa på grund av en personlig egenskap. Ett allmänt förbud mot diskriminering definieras i grundlagen. Ingen får utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd, funktionsnedsättning eller av någon annan orsak som gäller hans person. Ytterligare stadganden om diskriminering finns i diskrimineringslagen och i jämställdhetslagen. Diskriminering enligt lagen är förutom direkt och indirekt diskriminering även trakasserier, att vägra göra rimliga anpassningar samt att instruera eller befalla att diskriminera.

EGENMAKT motsvarar det engelska ordet empowerment och syftar till att en individ ska känna att denne har makt över personliga, socioekonomiska och miljörelaterade faktorer som påverkar hälsan. Till exempel över sin egen situation, sina arbetsuppgifter, sin närmiljö etc.

FOLKHÄLSA är ett uttryck för befolkningens hälsotillstånd, som tar hänsyn till såväl nivå som fördelning av hälsan. En god folkhälsa handlar således inte bara om att hälsan bör vara så bra som möjligt, den bör också vara så jämlikt fördelad som möjligt.

FRÄMJA betyder gagna, underlätta, understödja, gynna och vara bra för. Ett hälsofrämjande arbete är inriktat på att bibehålla och/eller utveckla folkhälsan och handlar ofta om att stärka friskfaktorer.

FÖREBYGGA innebär att förhindra att något inte önskvärt uppstår. Förebyggande folkhälsoarbete är inriktat på att förhindra hälsorisker och/eller ohälsa.

HÅLLBAR UTVECKLING innebär en utveckling som tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter. Det handlar om tre dimensioner; social, ekonomisk och ekologisk utveckling som är ömsesidigt beroende av varandra. Hållbar utveckling kan beskrivas genom Agenda 2030 där alla tre dimensionerna tillmäts lika stort värde.

HÄLSA är ett tillstånd av fullständigt fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande och ej endast frånvaron av sjukdom eller svaghet. Hälsa på högsta nivå är en av de fundamentala rättigheter som tillkommer varje människa utan åtskillnad av ras, religion, politisk åskådning, ekonomiska eller sociala förhållanden.

ICKEBINÄR innebär en person som identifierar sig som en blandning av eller som befinner sig mellan eller bortom kvinna-man-uppdelningen av kön kan benämna sig exempelvis ickebinär, intergender eller genderqueer. Ickebinära ingår i samlingsbegreppet transpersoner. En del personer som är ickebinära behöver könsbekräftande behandling, andra inte.

IDEELLA SEKTORN innebär organisationer utanför offentlig verksamhet och näringsliv som har medlems- och samhällsnytta som drivkraft. Den verksamhet som bedrivs av och inom dessa organisationer kan beskrivas som ideell eller idéburen verksamhet.

INKLUDERING innebär en pågående demokratisk process som visar på alla människors rättigheter, likvärdighet och som ständigt söker efter bättre sätt att tillvarata mångfald och olikheter. Det är en process som bygger på ett tanke- och handlingssätt där allas unika förutsättningar accepteras inom de mänskliga rättigheternas ram.

JÄMLIKHET innebär att alla människor är likvärdiga oberoende av kön, ålder, etniskt eller nationellt ursprung, medborgarskap, språk, religion eller övertygelse, åsikt, funktionsnedsättning, hälsotillstånd, sexuell läggning eller en annan personrelaterad orsak. Det innebär att ingen skall nekas möjligheten att uppnå högsta möjliga livskvalitet inklusive tillgång och tillgänglighet till god service, vård och omsorg endast på grund av att de tillhör särskilda grupper i samhället. Detta är alltså inte samma sak som total frånvaro av skillnader utan istället frånvaro av skillnader som kunnat undvikas och är orättvisa.

JÄMSTÄLLDHET, jämlikhet mellan könen, betyder lika rättigheter och möjligheter för alla kön samt att makt och resurser fördelas jämlikt. Ofta görs skillnad mellan formell jämställdhet och reell (verklig) jämställdhet. Formell jämställdhet omfattar ickediskriminering, lika rättigheter och lika bemötande. Reell jämställdhet handlar om jämställt utfall i konkreta situationer. Även andra faktorer som orsakar ojämlikhet i samhället inverkar på jämställdhet.

SOCIAL HÅLLBARHET handlar om att bygga ett långsiktigt stabilt samhälle där mänskliga rättigheter uppfylls och i balans med ekologisk och ekonomisk hållbarhet. Det innebär ett jämställt och jämlikt samhälle där människor lever ett gott liv med god hälsa, utan orättfärdiga skillnader. Ett samhälle med hög tolerans där människors likvärdighet står i centrum, vilket kräver att människor känner tillit och förtroende för varandra och är delaktiga i samhällsutvecklingen.

TILLGÄNGLIGHET är en definition av hur väl anpassad den byggda miljön är för att alla personer oavsett funktion ska kunna nyttja den, det ska inte finnas några funktionshinder. Innefattar även tillgång till information och bemötande. Det gäller alltifrån höga trösklar och smala dörrar som utestänger rullstolsburna, till broschyrer och webbplatser som utestänger de som inte har perfekt syn. Olika former av tillgänglighet är fysisk tillgänglighet, informativ tillgänglighet, kommunikativ tillgänglighet, psykosocial tillgänglighet

TRYGGHET kan beskrivas som ett samlingsbegrepp för olika aspekter på välbefinnande. Vid otrygghet går mycket tid och kraft åt att ta hand om de känslor som följer: oro, rädsla, ångest och kanske till och med skräck. Trygghet inkluderar både tillit och säkerhet. Det innebär både en känsla av trygghet och tillit till medmänniskor, men också säkerhet från verklig fara. Trygghet kan därmed vara både objektiv och subjektiv. Vad som gör att vi känner oss trygga skiljer sig åt mellan olika personer. Att känna sig trygg behöver inte betyda detsamma som att vara utom fara och vice versa.